

CANLILAR DÜNYASINA YOLCULUK ÜNİTESİ KONU ÖZETİ

ÇEVREMİZDEKİ VARLIKLARI TANIYALIM

Çevremizde birçok varlık görürüz. Bu varlıkların bazıları canlı, bazıları ise cansızdır. İnsanlar, hayvanlar ve bitkiler canlı varlıklardır. Su, toprak, hava, eşyalar, binalar cansız varlıklardır.

Canlı ve Cansız Varlıklar

Bir varlığın canlı ya da cansız olduğunu ortak özelliğine bakarak anlayabiliriz. Eğer bir varlık canlılığın ortak özelliğinin hepsini birden gösteriyorsa o varlık canlıdır.

1. Büyürler

Büyüme, canlıların gelişmesi demektir. Bazı canlılar belirli bir büyüklüğe ulaştığında büyümeleri durur. Bazıları da yaşamları boyunca büyümeye devam eder. Uygun koşullar oluştuğunda bitkiler yaşamları boyunca büyümeye devam eder. İnsan ve hayvanlarda ise büyüme belli bir süre sonra durur.

2. Beslenirler

Canlılar canlı kalmak ve gelişmek için beslenmeye ihtiyaç duyarlar. Enerjilerini besinlerden sağlar.

3. Hareket Ederler

Hayvanlar yer değiştirme, koşma, yürüme, sıçrama, sürünme, yüzme ve uçuş gibi hareketler yaparlar. Yılan sürünerek, kuş uçarak, balık yüzerek, kedi yürüyerek hareket eder. Bitkiler yer değiştirme hareketi yapamazlar. Bitkiler yapraklarını ve çiçeklerini ışığa doğru çevirir. Köklerini toprakta su bulunan yerlere yöneltir. Ayçiçekleri yaprak ve çiçeklerini Güneş'e doğru çevirir.

4. Çoğalırlar

Canlılar kendi türlerinin devam etmesi için çoğalırlar. Bitkiler genellikle tohumla çoğalır, bazı hayvanlar doğurarak, bazıları yumurtayla çoğalır.

5. Solunum Yaparlar

Canlılar, besinlerden enerji üretirler. Bunun için oksijene ihtiyaç duyarlar. Oksijen sağlamak için solunum yaparlar. İnsanlar ve bazı hayvanlar akciğerleri ile solunum yaparlar. Bitkiler yaprakları ile solunum yaparlar. Balıkların solunum organı ise solungaçlardır.

6. Tepki Verirler

Bütün canlılar duyarlıdır yani çevrelerine tepki verir. Bütün bitkiler ışığa, suya duyarlıdır. Ayçiçeği yönünü Güneş'e çevirerek tepki verir. Küstüm çiçeği dokunulduğunda yapraklarını kapatarak tepki verir. Hayvanlar çevrelerini görme, işitme, dokunma, tat alma ve koku alma duyularıyla tanır ve çevredeki uyarılara tepki verir.

7. Boşaltım Yaparlar

Canlılar vücutlarındaki gereksiz maddeleri atmak için boşaltım yapar. Bitkiler terleyerek ve yapraklarını dökerek boşaltım yapar. Hayvanlar idrar, dışkı ve terleme yoluyla boşaltım yapar.

8. Ölürler

Canlılar dünyaya geldikleri andan itibaren belirli bir süre yaşarlar sonra hayatlarını kaybederler. Filin, kedinin, çınar ağacının, menekşenin ve insanın belirli bir yaşam süresi vardır.

Bitkilerin Yaşam Döngüsü

- 1) Tohumun çimlenmesi
- 2) Erişkin bir bitki olması
- 3) Kendi tohumlarını üretmesi
- 4) Ölmesi

Bir bitkinin yaşam döngüsünü oluşturan evrelerdir. Farklı bitki türlerinin yaşam döngüleri farklı uzunluktadır.

Tohumlar uygun ortam koşullarında ekildiğinde yeni bir bitki oluşturabilen yapılardır.

Tohum, hava alan ve sıcak bir ortamda ekilmeli, belirli aralıklarla sulanmalıdır.

Tohum çimlenir. Uygun ortam koşullarında gelişen tohumun, ana bitkiye benzer bitkiyi oluşturmaya çimlenme denir.

Çimlenme sonucu oluşan genç bitkiye fidan denir. Bitkinin yeşil yaprakları kendi besinini kendisi üretebilir.

Fidan, zamanla yetişkin bir bitki olur. Boy uzunluğu ve yaprak sayısı artar.

Bitki belirli bir büyüklüğe ulaştığında çiçek açar.

Bitki, tohum oluşturur.

BEN VE ÇEVREM

Yaşadığımız Çevreyi Tanımanın Önemi

Çevre, insanların diğer canlı ve cansız varlıklarla yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdüğü ortamdır. Bir insanın yaşadığı çevreyi tanıyabilmesi günlük hayatını kolaylaştırır.

Evimiz beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçlarımızı karşıladığımız yerdir. Gün boyunca zamanımızı geçirdiğimiz ortamlardan biri de okulumuzdur. Burada eğitim ihtiyacımızı gideririz. Hafta sonları ve derslerimizden kalan zamanlarda oyun parklarında zaman geçiririz.

Evimiz, okulumuz, mahallemiz, parkımız yakın çevremizi oluşturur. Yakın çevremizi canlı cansız pek çok varlıkla paylaşıyoruz. Çevre ile ilgili her konu hepimizi yakından ilgilendirir. Çevremiz ile ilgili sorunlara karşı duyarlı olmalıyız.

Çevre Temizliğinin Önemi

Gün boyunca yaptığımız faaliyetler sonucunda birçok atık madde oluşturuyoruz. Örneğin yediğimiz meyvenin kabuğu, içtiğimiz sütün kutusu birer atık maddedir. Atık maddeleri, yaşadığımız çevreye rastgele atmamamız gerekir. Aksi hâlde çevre kirliliğine neden oluruz.

Çöplerin yeni ürünlere dönüşümü atık miktarını azaltır. Geri dönüşüm aynı zamanda enerji ve para tasarrufu anlamına gelir. Geri dönüşüm, dünya kaynaklarının tutumlu kullanılmasını sağlar.

Alüminyum, cam, kağıt ve plastik gibi birçok madde geri dönüşebilir maddelerdir.

Doğal Çevre ve Yapay Çevre Arasındaki Farklar

Bitkisi, hayvanı, toprağı, havası ve suyu ile doğallığını koruyan ortamlara doğal çevre denir. Doğal çevre insanlar tarafından bozulmamış ve değiştirilmemiştir. Dağ, orman, deniz gibi doğal varlıklar doğal çevrenin parçalarıdır.

Doğal Anıtlar

Yer kabuğunun değişim sürecinde oluşan ve görülmeye değer varlıklara doğal anıt adı verilir. Doğal anıtlar özel koşullarda oluşmuştur. Doğal anıtlar doğada kendiliğinden oluşur, insanlar tarafından yapılmazlar. Acıgöl Krateri, Pamukkale Travertenleri, Nevşehir Peri Bacaları, Cennet-cehennem Mağaraları gibi ülkemizde birçok doğal anıt vardır. Doğal Anıtlar tüm insanların ilgisini çekmektedir.

Millî Parklar

Devlet tarafından korumaya alınan alanlara millî park adı verilir. Millî parklarda doğal güzellikler olabileceği gibi tarihî eserler de vardır. Bu yerlerde pek çok bitki ve hayvanı bir arada görmek mümkündür. Göreme, Saklıkent, Yedigöller, Küre Dağları, Kaz Dağları gibi pek çok millî parka sahiptir. İnsanlar yaşadıkları doğal çevreyi ihtiyaçları doğrultusunda değiştirmiştir. Bu amaçla insanlar çeşitli binalar, oyun parkları, hayvanat bahçeleri, seralar, köprüler ve barajlar yapmışlardır. İnsanların oluşturduğu ve doğada kendiliğinden bulunmayan çevreye yapay çevre denir.

Doğal Çevre	Yapay Çevre
Oluşumunda insan emeği yoktur.	Oluşumunda insan emeği vardır.
Doğada kendiliğinden bulunur.	İhtiyaç ve istekleri doğrultusunda insanlar tarafından yapılır.

Doğal Çevrenin Canlılar İçin Önemi

Toprak, üzerinde pek çok canlının barındığı, beslenmeleri için gerekli ürünlerin geliştiği varlıktır. Bu nedenle toprak, yaşamın kaynağıdır. Çöplerin toprağa atılmasıyla toprak kirliliği oluşur. Bu nedenle toprağın yapısı bozulur ve toprakta yaşayan canlılar bu durumdan olumsuz etkilenir.

Tüm canlıların yaşamak için suya ihtiyacı vardır. Canlılar göl, deniz ve akarsu gibi kaynaklardan su ihtiyaçlarını karşılar. Su kaynaklarının temizliği çok önemlidir. Su kaynakları temiz olmalı ve

kirletilmemelidir. Su kaynaklarının kirlenmesi pek çok hastalığa neden olur. Kirli su kaynakları salgın hastalıklara yol açabilir.

Canlılar için hayati öneme sahip yerlerden birisi de ormanlardır. Ormanlar, bitkilere ve hayvanlara ev sahipliği yapar. Ormanlık alanların sel ve erozyon gibi doğal afetleri ve hava kirliliğini de önleyici etkileri vardır. Yangınlar ormanlara ve burada yaşayan binlerce hayvan ve bitki hayvana zarar verir. Ormanlarımızı yangınlara karşı korumalıyız.

Çevremizi Koruyalım

Yaşadığımız çevrenin düzenli ve temiz olması önemlidir. Canlılar böyle ortamlarda daha sağlıklı ve huzurlu olurlar. Canlılar yaşamlarını devam ettirebilmek için toprak, hava ve suya ihtiyaç duyarlar. Arabalar, fabrikalar ve çöpler havaya çeşitli gazlar yayar. Bu gazları solumak canlıların sağlığını olumsuz etkiler. Lağım suları, çöpler ve diğer atıklar; nehirlerle, göllere ve okyanuslara ulaşırsa orada yaşayan canlılara zarar verir. Hava ve su kirliliği toprağın da kirlenmesine sebep olur.

Çevrede bulunan her şey denge içinde olmalıdır. Bu denge bozulduğunda ortaya çevre sorunları çıkar. Çevre sorunlarının başında kirlilik gelir. Çevreyi insanlar kirletir. Çevre kirliliğini de insanlar çözmelidir. Yemek pişirmek, ısınmak ve makineleri çalıştırmak için enerji tüketiriz. Günümüzde kömür, petrol, gaz gibi tükenebilen yakıtlardan enerji ihtiyacımızı karşılarız. Güneş ışığı ve rüzgâr ise tükenmeyen yani yenilenebilir kaynaklardır. Bu kaynaklar çevre kirliliğine de neden olmaz. Bu tür enerji kaynaklarının daha fazla kullanılması gerekir.

HAZIRLAYAN: TUNCAY YILDIRICI